

Digitale veiligheid Onderzoeksrapport

- Gecertificeerde hackers ingehuurd
- Inbreken van buiten af, zonder enige kennis (blackbox)
  - Veiligheid internet
  - Wifi-netwerken stadhuis
  - Toegang tot intern netwerk
- Inbreken met een standaard medewerker account (greybox)
  - Veiligheid intern netwerk
  - Wat kan als ik eenmaal binnen ben?

Digitale veiligheid
Ontwikkeling

de Volkskrant
2014
Ontwikkeling digitale veiligheid: honderden overheidssites

BB
2014
Een expert leest experts overheid - bestrijding cybercrime is gewaant

Digitale veiligheid
In toenemende mate een probleem

nrc.nl
2014
'Dit miljoen Nederlanders slachtoffer van cybercrime'

Oude wereld ontdekt in hoog tempo
Internet
Gedrukte documenten op internet: vier groot veiligheidskijft in public

Een op de acht mensen slachtoffer
cybercrime
Bedrijfsleven verliest strijd tegen cybercrime

Digitale veiligheid
Proef op de som: onderzoek

NOS
2014
Gaak in ICT gemeente Den Haag

Den Haag
2014
Proef op de som: onderzoek

Overheid belangrijkste doelwit
Aanvallen eerste kwartaal 2014 76%
(in het tweede kwartaal was het af 81% overheid)

Doelwit	Percentage
Overheid	76%
Media	23%
Wettelijke instanties	2%
Overige	1%

'Cybercrime is grootste bedreiging voor overheid'

Digitale veiligheid Hoe veilig is uw gemeente?

Watze de Boer, voorzitter
Thijs Bosma, projectleider
Rekenkamer Den Haag

Digitale veiligheid
Bevindingen

Blackbox test:

- Toegang intern netwerk van buitenaf: veel zwakke plekken
  - Pushing mail
  - Inloggen default
  - Openbaar WIFI netwerk kwetsbaar
  - Inkluigen op buiten (Laptop / ook met WIFI router mogelijk)
  - USB stick / Opstart CD in werkplekcomputer
- Internetpagina www.denhaag.nl was veilig

Greybox test:

- interne netwerk groot aantal (ernstige) kwetsbaarheden:
  - Binnen 2 dagen drevenverloren rechten
  - 2 weken ongestoord kunnen zoeken
  - Systemen aan de zelfen
  - 600.000 GBA gegevens
  - Kopieën paspoorten

Digitale veiligheid
Conclusie: onvoldoende waarborgen

- Raad kan onvoldoende kaders stellen en controleren
- Gemeente heeft geen totaalbeeld van stand van zaken informatieveiligheid
- Gemeente heeft onvoldoende zicht op bedreigingen en is niet in staat voldoende adequaat te reageren
- Bestuurlijke inbedding is onvoldoende
- Deel kwetsbaarheden door cultuur / gedrag binnen organisatie

Digitale veiligheid
Aanbevelingen

- Na inbreken een incident response
- Aan de slag met een security plan
- Maak een goede informatiebeveiliging
- Publiciteitsrisico informatieveiligheid
- Informatiebeveiliging in de praktijk
- Culturele verandering in organisatie

Digitale veiligheid

Hoe veilig is uw gemeente?

Watze de Boer, voorzitter
Thijs Bosma, projectleider
Rekenkamer Den Haag

Digitale veiligheid

In toenemende mate een probleem

"3 miljoen Nederlanders slachtoffer van cybercrime"

woensdag 2 oktober 2013, 10:29 door Redactie, 6 reacties

De afgelopen 12 maanden zijn 3 miljoen Nederlanders het slachtoffer van cybercrime geworden. Dit beweert anti-virusbedrijf Symantec aan de hand van een onderzoek onder 500 Nederlanders. De schade zou 140 miljoen euro bedragen.

nrc.nl

Home Nieuws Weblogs Columns Cultuur Carrière In beeld

NU IN HET NIEUWS: ABU BAKR AL-BAGHDADI MELKVEEHOUDERIJ PVDA ZWARTE PIET

19 november 2014, 12:00

Onderwereld ontdekt in hoog tempo op internet

Criminele bendes plegen hun misdaden steeds vaker op internet. Dit is al een paar jaar geleden alleen weggelegd voor hackers met kennis, maar ook niet-cyberspecialisten beginnen nu te ontdekken. **di 10 jun 2014, 09:41**

'Cybercrime kost de politie veel geld' **di 10 jun 2014, 09:41**

Geheime documenten op straat door groot veiligheidslek bij de politie

Door een omvangrijk veiligheidslek bij de politie zijn tientallen vertrouwelijke documenten op straat komen te liggen. Het gaat om onderzoeken naar moordzaken, overvallen, criminele organisaties en andere zaken. De gevoelige informatie was te vinden via zoekmachine Google. Dat blijkt uit onderzoek van NRC Handelsblad.

door een onzer redacteuren

NEDERLAND

BUITENLAND

SPORTWERELD

SHOW

MEER

DIGITAAL

INTERNETCRIMINALITEIT

Een op de acht mensen slachtoffer van cybercrime

di 06 mei 2014, 19:40

Bedrijfsleven verliest strijd tegen cybercrime

Aanbevelen Delen 8 Tweet 8 +1 0

Overheid belangrijkste doelwit

Aanvallen eerste kwartaal 2014 76%
(in het tweede kwartaal was het al 81% overheid)

Donderdag 6 november 2014 - 13u51:46

[Aanmelden](#) | [Mijn bewaarde artikelen](#) | [Service](#) | [Digikrant](#) | [Webwinkel](#) | [Abonneren](#)

U zoekt?

AD.nl NEDERLAND BUITENLAND SPORTWERELD SHOW MEER AD ▾
DIGITAAL INTERNETCRIMINALITEIT

'Cybercrime is grootste bedreiging voor overheid'

Digitale veiligheid

Ontwikkeling

de Volkskrant

2011

Omvangrijke digitale inbraak treft honderden overheidssites

VAN ONZE VERSLAGGEVER 3 september 2011

Het verkeer met overheidswebsites is niet langer veilig. Minister Donner van Binnenlandse Zaken maakte dit vrijdagochtend tijdens een ingelaste persconferentie bekend. 'Gebruikers van overheidssites hebben niet langer de garantie dat zij op de site van de overheid zitten', aldus de bewindsman.

2014

AD.nl NEDERLAND BUITENLAND SPORTWERELD SHOW MEER AD

NEDERLAND TECH

'Computers 24 gemeenten wagenwijd open'

Aanbevelen Delen Tweet 0 8+1 0

Door: redactie 28-10-14 - 16:35 bron: ANP

BEWAAR

http://www.digid.nl

DigiD

Je eigen inlogcode voor de hele overheid

DigiD voor burgers

Wat kan ik ermee?

Hoe werkt het?

GERELATEERD NIEUWS

- ICT-opdrachten UWV 'mogelijk onrechtmatig'
- Facebook vaakst verwijderd uit index Google
- Microsoft topman zegt sorry voor vrouwonvriendelijke opmerking

MEER OVER

TECH

BB BINNENLANDS BESTUUR

Bestuur en Organisatie Financiën Ruimte en Milieu Sociaal Digitaal Carrière Debatten

Nieuws | Opinie | Achtergrond | Dossiers | Kennispartners | Whitepapers

Digitaal > Achtergrond > Elke gemeente is begerlijk doelwit

ELKE GEMEENTE IS BEGERLIJK DOELWIT

nrc.nl

Nieuws Weblogs Columns Cultuur Carrière

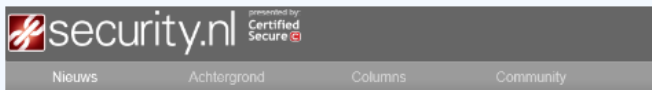
BLOGS: HOOFDREDACTEUR RECHT&BESTUUR CARRIÈRE LONGREADS TECH K

9 juni 2012, 08:19

Fors tekort ict-experts overheid - bestrijding cybercrime in gevaar

Digitale veiligheid

Proef op de som: onderzoek

Rekenkamer ontdekt lekken in netwerk gemeente Den Haag

woensdag 2 juli 2014, 13:47 door Redactie, 3 reacties

De beveiliging van het interne netwerk van de gemeente Den Haag blijkt niet op orde te zijn, zo laat de Haagse Rekenkamer weten, dat onderzoek deed naar de digitale veiligheid van de ICT-infrastructuur en van privacygevoelige informatie bij de gemeente Den Haag.

Daarbij bleek de gemeentelijke website denhaag.nl geen ernstige kwetsbaarheden te bevatten. Op het interne netwerk werden echter de nodige kwetsbaarheden in de veiligheid gevonden. "Eenzijds is het relatief eenvoudig en op verschillende manieren mogelijk toegang te krijgen tot het interne netwerk en anderzijds kent het netwerk zelf ernstige kwetsbaarheden", aldus het rapport.

De onderzoekers slaagden er in op het interne netwerk van de gemeente aan privacygevoelige informatie te komen. Zij vonden onder meer lijsten met persoonsgegevens, zoals naam en burgerservicenummer, en enkele kopieën van paspoorten. De kwetsbaarheden in het interne netwerk werden onder meer aangetoond met het versturen van een phishingmail. De mail werd naar 45 raadsleden gestuurd, waarvan er 11 reageerden.

Interne netwerk
Tijdens het onderzoek bleek dat het zonder inloggegevens mogelijk was om op verschillende manieren toegang tot het interne netwerk te krijgen. Het onderzoekers, toen kwet eenvoudig is om toe

Den Haag was digitaal zo lek als een mandje

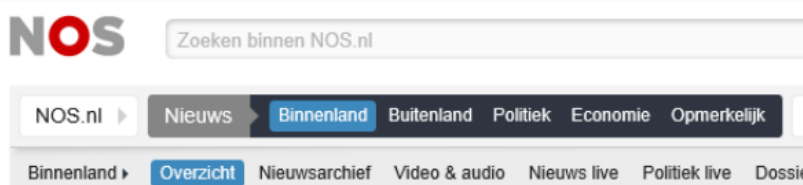
Gemeente grijpt in na noodsignaal van Rekenkamer

'De digitale veiligheid moet beter'

Gemeente krijgt steeds meer persoonsgegevens

De gemeente Den Haag heeft haar digitale beveiliging ernstig verbeterd, blijkt uit onderzoek van de Haagse Rekenkamer. Vanuit de Wijk de Boer is hoogste verspreiding van gegevens.

De gemeente Den Haag heeft haar digitale beveiliging ernstig verbeterd, blijkt uit onderzoek van de Haagse Rekenkamer. Vanuit de Wijk de Boer is hoogste verspreiding van gegevens.

Gaten in ICT gemeente Den Haag

woensdag 2 juli 2014, 13:26 (Update: 02-07-14, 13:42)

uitstaanders kunnen zonder moeite op het interne computernetwerk van de gemeente Den Haag komen en daar toegang krijgen tot gevoelige gegevens. Dat blijkt uit onderzoek van de Haagse Rekenkamer dat vandaag is gepubliceerd.

De onderzoekers kwamen via het interne netwerk onder meer bij de persoonsgegevens, zoals naam, burgerservicenummer en administratienummer van ruim 690.000 inwoners. Ook vonden ze scans van zeker twee identiteitsbewijzen. Met die gegevens kunnen inwoners worden aangeprent, zegt de Rekenkamer.

DEN HAAG 'Privegegevens in veilige handen'

De privégegevens van Hagenaars zijn bij de gemeente in goede handen, stelt wethouder Rabin Baldewsingh in reactie op het rekenkamerrapport Digitale Veiligheid. De grootste ICT-problemen zijn verholpen en de rest is voor het einde van het jaar geregeld. Volgens de wethouder hebben 'de deuren nooit open gestaan'. „Wij hebben de Rekenkamer gevraagd in te breken. Als men dat van buiten

...ren. Als men dat van buiten

Renate Sonneveld

Digitale veiligheid

Onderzoeksaanpak

- **Gecertificeerde hackers ingehuurd**
- **Inbreken van buiten af, zonder enige kennis (blackbox)**
  - Veiligheid internet
  - Wifi-netwerken stadhuis
  - Toegang tot intern netwerk
- **Inbreken met een standaard medewerker account (greybox)**
  - Veiligheid intern netwerk
  - Wat kan als ik eenmaal binnen ben?

Digitale veiligheid

Bevindingen

Blackbox test:

- Toegang intern netwerk van buitenaf: veel zwakke plekken
  - Phishing mail
  - Inlopen stadhuis
  - Openbaar WIFI netwerk kwetsbaar
  - Inpluggen op outlets (Laptop / ook met WIFI router mogelijk)
  - USB stick / Opstart CD in werkplekcomputer
- Internetpagina www.denhaag.nl was veilig

Greybox test:

- interne netwerk groot aantal (ernstige) kwetsbaarheden:
  - Binnen 2 dagen domeinbeheer rechten
  - 2 weken ongestoord kunnen zoeken
  - Systemen aan/uit zetten
  - 690.000 GBA gegevens
  - Kopieën paspoorten

Digitale veiligheid

Conclusie: onvoldoende waarborgen

- Raad kan onvoldoende kaders stellen en controleren
- Gemeente heeft geen totaalbeeld van stand van zaken informatieveiligheid
- Gemeente heeft onvoldoende zicht op bedreigingen en is niet in staat voldoende adequaat te reageren
- Bestuurlijke inbedding is onvoldoende
- Deel kwetsbaarheden door cultuur / gedrag binnen organisatie

Digitale veiligheid

Aanbevelingen

- Stel beleidskader vast en controleer college
- Jaarlijkse integrale test door externen
- Monitor netwerk/calamiteitenplan
- Portefeuillehouder informatieveiligheid
- Informatieveiligheid in p&c cyclus
- Cultuurverandering binnen organisatie

Digitale veiligheid Voor uw gemeenteraad

Datum: 21 november 2014

Aan: Alle Rekenkamers en Rekenkamercommissies

Onderwerp: Controle op informatieveiligheid bij uw gemeente

Informatieveiligheid staat meer nog dan voorheen in de belangstelling van gemeenten. De continuïteit van de (digitale) dienstverlening van de gemeente maar ook de privacy van burgers kan in het geding zijn. De gevolgen van inbreuken op informatieveiligheid kunnen zeer ernstig zijn. Ondertussen maken gemeenten in toenemende mate gebruik van gedigitaliseerde informatie en communicatie. Met de komst van nieuwe taken in het sociale domein zal deze digitalisering alleen maar toenemen.

Rekenkamer Den Haag heeft recent onderzoek gedaan naar informatieveiligheid. Uit dit onderzoek kwamen verschillende kwetsbaarheden naar voren in de beveiliging van ondermeer privacygevoelige informatie. De Haagse rekenkamer concludeerde dat het zicht en de grip op informatieveiligheid door de gemeenteraad onvoldoende was. Voor de Taskforce Bestuur & Informatie Dienstverlening (BID) en de Rekenkamer Den Haag zijn de uitkomsten van dit onderzoek aanleiding bij alle lokale rekenkamers en rekenkamercommissies aandacht te vragen voor het onderwerp informatieveiligheid. In samenwerking hebben de Taskforce BID en de Rekenkamer Den Haag een notitie opgesteld over (onderzoek naar) informatieveiligheid. In bijgaande notitie worden enkele varianten van onderzoek naar informatieveiligheid toegelicht, waarbij ook ingegaan wordt op benodigde inzet en budget. Daarnaast is op basis van de uitkomsten van het Haagse onderzoek een voorbeeldbrief opgesteld die u aan de gemeenteraad kunt zenden. Hierin zijn vragen opgenomen waarmee u het zicht op de staat van de informatieveiligheid en de grip hierop voor de raad kunt vergroten.

Wij hopen u met bijgaande documenten te ondersteunen bij het vergroten van het inzicht van gemeenteraden in de informatieveiligheid en bij te dragen aan de kaderstellende en controlerende taken van gemeenteraden bij dit onderwerp.

Met vriendelijke groet,

Watze de Boer
voorzitter Rekenkamer Den Haag

Henk Wesseling
hoofd Taskforce BID

Leo Markensteyn
voorzitter NVRR

Bijlagen:

- 1) Notitie opties rekenkameronderzoek naar informatieveiligheid
- 2) Voorbeeldbrief 'Informatieveiligheid'

1. Op welke wijze heeft het college uitvoering gegeven aan de VNG resolutie 'Informatieveiligheid, randvoorwaarde voor de professionele gemeente'¹?
2. Heeft het college een kadernota opgesteld voor informatieveiligheid en deze ter besluitvorming voorgelegd aan de raad? Zo ja voldoet deze aan de navolgende voorwaarden? Zo nee dan verzoeken kadernota op te stellen en voor te leggen aan de raad waarbij rekening wordt gehouden met de navolgende voorwaarden:
  - De kadernota dient in te gaan op alle aspecten van informatieveiligheid, waaronder de fysieke beveiliging (toegang tot gebouwen en werkplekken), de toegang tot het netwerk en de digitale beveiliging.
  - In de kadernota dient te zijn opgenomen hoe veiligheidsrisico's, te nemen maatregelen en de werkbaarheid worden afgewogen in relatie tot in te zetten middelen.
  - De Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG) dient als norm genomen te worden voor het basisbeveiligingsniveau van de gemeente.²
3. Op welke wijze is de bestuurlijke inbedding van informatieveiligheid in de gemeente vorm gegeven?
  - Heeft het college de verantwoordelijkheid voor informatieveiligheid gescheiden van die voor het ICT beleid als geheel? Zo nee waarom niet?
  - Is informatieveiligheid als apart onderwerp opgenomen in de planning- en controlocyclus van de gemeenteraad, waarmee de raad minimaal jaarlijks geïnformeerd wordt over de resultaten van het informatieveiligheidsbeleid?
4. Heeft het college zicht op de meest kritieke processen in de gemeenten waar veel vertrouwelijke (persoons-) gegevens worden verwerkt, zoals Suwinet, het gegevensuitwisseling systeem in het domein Werk en Inkomen? En zijn de risico's en de kwetsbaarheden bij de verwerking bekend en de daarbij horende aanvullende maatregelen getroffen om deze risico's te beheersen?
5. Heeft het college het afgelopen jaar de gemeentelijke informatiebeveiliging door een externe - daartoe gekwalificeerde - partij laten testen op kwetsbaarheden? Zo ja dan de raad graag van de uitkomsten op de hoogte brengen. Zo nee is het college dit op korte termijn van plan en is het van plan dit jaarlijks te herhalen en de uitkomsten hiervan in de planning en control cyclus op te nemen?
6. Kan het college aangeven op welke wijze het gemeentelijk netwerk wordt gemonitord op verdachte activiteiten en of er een calamiteitenplan opgesteld is voor ingrijpen bij aanvallen op de informatiebeveiliging? Worden incidenten altijd gemeld bij de Informatie Beveiligings Dienst voor gemeenten (IBD)?
7. Op welke wijze zet het college in op een proces van bewustwording, cultuurverandering en bekwaamheid ten aanzien van informatieveiligheid binnen de organisatie?

¹ Resolutie Informatieveiligheid, randvoorwaarde voor de professionele gemeente, vastgesteld op 29 november 2013. De strekking van de resolutie is dat gemeenten hun informatieveiligheid vorm gaan geven conform de Baseline informatiebeveiliging (zie hierna)

² Baseline Informatiebeveiliging Nederlands Gemeenten, Informatiebeveiligingsdienst / KING/VNG, mei 2013. De Baseline is een normenkader volgens ISO standaarden voor het implementeren en onderhouden van informatiebeveiliging bij gemeenten

Digitale veiligheid Onderzoeksrapport

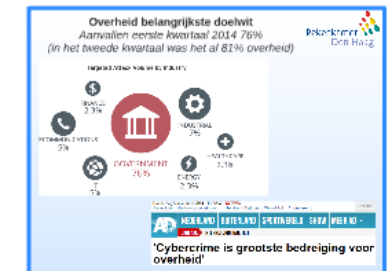

- Ge-certificeerde hackers ingehuurd
- Inbreken van buiten af, zonder enige kennis (blackbox)
  - Veiligheid internet
  - Wifi-netwerken stadhuis
  - Toegang tot intern netwerk
- Inbreken met een standaard medewerker account (greybox)
  - Veiligheid intern netwerk
  - Wat kan als ik eenmaal binnen ben?

Digitale veiligheid *Hoe veilig is uw gemeente?*

Watze de Boer, voorzitter
Thijs Bosma, projectleider
Rekenkamer Den Haag

Digitale veiligheid Bevindingen

Blackbox test:

- Toegang intern netwerk van buitenaf: veel zwakke plekken
- phishing mail
- Ingepin stadhuis
- Openbaar WIFI netwerk kwetsbaar
- Inloggen op router (Laptop / ook met WIFI router mogelijk)
- USB stick / Copiar CD in werplekcomputer

- Internetpagina www.denhaag.nl was veilig

Greybox test:

- interne netwerk groot aantal (ernstige) kwetsbaarheden:
- Binnen 2 dagen democratische rechten
- 2 weken ongestoord kunnen zoeken
- Systemen aan/af zetten
- 600.000 GSM gegevens
- Kopieën paspoorten

Digitale veiligheid Aanbevelingen

- Mitigatieadvies voor aanbesteding
- Testplan beschikbaar maken
- Keuze testorganisatie toelichting
- Profiel testorganisatie informatie
- Informatiewaardigheid informatie
- Cultureel meting binnen organisatie

Digitale veiligheid Conclusie: onvoldoende waarborgen

- Raad kan onvoldoende kaders stellen en controleren
- Gemeente heeft geen totaalbeeld van stand van zaken informatieveiligheid
- Gemeente heeft onvoldoende zicht op bedreigingen en is niet in staat voldoende adequaat te reageren
- Bestuurlijke inbedding is onvoldoende
- Deel kwetsbaarheden door cultuur / gedrag binnen organisatie

